„Radomer-Kielcer Leben" 4 (344) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" VIII-ער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

ראדאמער-קעלצער לעבען

הײנט א זײט.

Radom, dnia 23 Stycznia 1931 r.

ראדאם, פרייטאג ה' שבט תרצ"א

Redakcja i Administracja
Radem, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אנאנסען-פרייז:

אין מילימעטער שורה: פארן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאכ'ן " 25 "

די 1-טע און לעצטע זייט אננאנסען
8 שפאלטען
" אין טעקסט 4

Udziałowa Spółdzielnia Kredytowa
z ogr. odpow.
w RADOMIU, ul. Żeromskiego 11

פירט דורך אלע ארט באנק-אפעראציעס, נעמט אן „ווקלאדען"
אנהויבענדיג פון דער קלענסטער סומע און נעמט אן

אינקאסעס אויף גאנץ פוילען צו מינימאלע פרייזן.
צוליב בעקומען אין באנק-פאלסקי

אזשירא-רעכנונג (rachunek żyrowy)
ווערען אנגענומען וועקסלען צו אינקאסירען דורך באנק-פאלסקי
צו נארמאלע פרייזען וואס אין באנק פאלסקי

א הערצליכען מז"ט ווינש איך דעם ה' ראובן חאולין
צו דער חתונה פון זיין ליבען זוהן
לעאן מיט פרל' סאלא גרושקיעוויטש
דעם יונגען פארל א גליקליכע צוקונפט און די עלטערען פיעל נחת.
ישראל וויגמאן עט פרוי.

צו דער האכצייט פון
ה' משה קיילער מיט פרל' ליובע בירענבוים
גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען דעם יונגען פארל
א גליקליכע צוקונפט און די עלטערען פיעל נחת.
פאמיליע זילבערשטיין
ראדאם, פלאץ יאגעלאנסקי № 5

די ליבע עלטערען און ליבע שוועסטער דארא צו דער חתונה
מיט ה' אפרים פשערנאחעק
ווינשען מיר פיעל גליק און צופרידענהייט.
שאול יפה, יצחק'ל רובין
חאיאנו, (פראנקרייך).

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז מיר האבען דעם

קאמיסיאנס-לאגער
פון אונזערע אויסארבייטונגען
אויף לאדז און לאדזער ראיאן איבערגעגעבען דעם ה'

יוליוש לעווענשטיין
דאס קאמיסיאנס-לאגער געפונט זיך אין לאדז

אנדזשעיא 12,
טעל. 217-23, און 192-33

מיר בעטען מיט זעמטליכע בעשטעלונגען זיך צו ווענדען צום
דערמאנטען קאמיסיאנס-לאגער.

אקציע געזעלשאפט
פון דער בוימוואל מאנופאקטור
י. ק. פאזנאנסקי, לאדז

Z intencji zaślubin naszego szefa
p. I. Obarzańskiego z p. R. Gringrasówną
życzymy wiele szczęścia i zadowolenia
Pracowniczki Zakładu Fotogr.
I. Obarzańskiego w Kielcach.

צו די חתונה פון פרל' גרינגראס
מיט ה' איזאאק אבארזשאנסקי
ווינש איך דעם יונגען פארל פיעל גליק און די עלטערן, מיינע פריינד
און קליענטען, א הערצליכען מזל-טוב.
ברוך חמניב, דזיקעריי-אייגענטימער, קעלץ.

Spółdzielczy Bank Właścicieli Nieruchom.
w Kielcach ul. Kilińskiego 22.

פירט דורך ריעל און פינקטליך אלע ארט באנק-אפעראציעס
נעמט אן ווקלאדען טערמיניגע און אהנעטערמיניג

אינקאסעס אויף גאנץ פוילען צו מינימאלע פרייזן
די באנק איז אויך בעפולמעכטיגט פון מאגיסטראט איינצוקאסירען
דעם אבצאהל פאר וואסער-לייטונג פון דער שטאדטישער קאנאליזאציע.

א הערצליכען מזל-טוב ווינש איך דער פרוי און ה' ד"ר שאטץ
צום געבורט פון זייער זוהן
מעגען זיי זאלען זוכה זיין צו ערציהען אין ריין יודיש-נאציאנאלען גייסט.
אנשטאט בלומען שענק איך 5 זל. לטובת דעם אנשטאלט
פאר ארימע קינדערגערטנס.
הרבנית ראפאפארט, קעלץ.

אנחנו משתתפים בצערך חבר זאב צוירמן
במות עליך אחיך
בדמעותיך תמלא כוס הדמעות
המחנכת, חבירותיו וחביריו ממחלקה ה-V
בית ספר „חובבי דעת" ברדום.

הילף דורך ארבייט.

וויפיעל עס איז שוין גערעדט און געשריבען געוואָרען וועגען דעם חוב וואָס ליגט אויף דער יודישער געזעלשאַפט צו באַזאָרגען מיט ארבייט און בעשעפטיגונג די יודישע ארבייטער וואָס זענען אַרבייטסלאָז, האָט דאָן קיין ווירקונג נישט געהאַט.

וויפיעל מאָל עס איז שוין אָנגעוויזען געוואָרען די יודישע פאַבריקאַנטען און ארבייטס-געבער אויף זייער עלעמענטארען חוב אַלס יודען און מענשען צו בעשעפטיגען אין זייערע פאַבריקען די יודישע נויטליידענדע און גנזריקטע, וואָס זענען גרייט צו אַרבייטען די שווערסטע פיזישע ארבייטען און זענען אויך פעהיג דערצו, האָט דאָס קיין רעזולטאַט נישט געבראַכט.

וויפיעל מאָל מען זאָל נישט האָבען אַפּעלירט צום יושר און געוויסען פון די נאַציאָנאַלע פאַבריקאַנטען, וועלכע נעמען דעם וואַרימסטען אנטייל אין אַלע יודישע פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס, און זיי אויפמערקזאַם געמאַכט אַז אַ שטאַט צו מאַכען יודען פאַר שנאָרער און קבצנים, זאָלען זיי געבען ארבייט די יודישע אויסגעשטרעקטע הענד, און דאָ יעט זיי מאַכען פאַר פּראָדוקטיווע נוצליכע מענשען, האָט דאָס נישט געהאָלפען.

עס קומט שטענדיג דאָבייי אויפ'ן געדאַנק וואָס מען דערצעהלט, אַז ווען באַראָן הירש האָט אין זיינער צייט בעזוכט פוילען און האָט דאָבייי געמאַכט אַ בעזוך דעם דאַמאָלסדיגען גרויס-אינדוסטריעלער און נדבן י. ק. פּאָזנאַנסקי אין לאָדז, וועלכער האָט איהם געוויזען די פילאַנטראָפּישע אַנשטאַלטען, וואָס ער האָט אויפגעבוט פאַר זייגע אָרעמע ברידער, האָט דער באַראָן צו איהם געזאָגט: יאָ, פאַר דיינע ברידער-יודען שטעלסטו אויף שפּיטעלער, און פאַר די נישט-יודען — פאַבריקען... און אַזוי איז דאָס בכלל ביי אונזערע יודישע גוטהערציגע און מיטפיהלענדע פאַבריקאַנטען.

איצט נעמט זיך אָבער צו דעם דער „דזשאָינט", און עס איז צו האָפען, אַז דאָס וואָס מיר וואָלטען נישט געקענט אויסווירקען, וועט דעם „דזשאָינט" געווינגען.

דער „דזשאָינט" האָט לעצטענס צונויפגערופען אין וואַרשא אויף אַ קאָנפערענץ די יודישע כלל-טהוער פון אַ רייהע שטעדט אין פוילען (צי אונזער שטאָדט ראַדאָם איז אויך געווען בעטייליגט, יאָס ווייסען מיר ניט. רעד.) און דער „דזשאָינט"-פאָרשטעהער האָט ערקלערט. אַז ער וויל אָנהייבען אין פוילען אַ גרויסע אַקציע צו געבען קאָנסטרוקטיווע הילף די יודישע ברייטע מאַסען דורכ'ן שאַפען פאַר זיי אַרבייט.

צו דעם צוועק איז דער „דזשאָינט" גרייט צו אַסיגנירען אַ בעדייטענדע סומע אויף אויפצובויען פאַבריקען אין אַ רייהע שטעדט. און ער וועט געבען די גאַנצע סומע וואָס איז נויטיג אויף דער פאַבריקס-געביידע, די מאַשינען, און אַלע איינריכטונגען, בלויז אַז די שטעדט וואו די פאַבריקען וועלען געשאַפען ווערען זאָלען געבען דאָס בעטריעבס-קאַפּיטאַל — דער צוועק פון דעם איז, אַז די דאָזיגע יודישע פאַבריקען זאָלען בעשעפטיגען אויסשליסליך יודישע אַרבייטער.

די דאָזיגע ערקלערונג פון „דזשאָינט" פאָרשטעהער איז דורך אַלע פערזאַמעלטע אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס צופרידענהייט, און עס איז אָנגענומען געוואָרען אַ בעשלוס צו צוטרעטען צום אַדורכפיהרען דעם גראַנדיעזען און זעהר חיכטיגען פאָרשלאַג פון „דזשאָינט".

די קאָנפערענץ האָט אויך אָנגענומען אַ בעשלוס אָנצוהויבען אַ ברייטע אַקציע, אַז די יודישע פאַבריקאַנטען זאָלען פשוט געצווינגען ווערען צו בעשעפטיגען אין זייערע פאַבריקען וואָס מעהר יודישע אַרבייטער, און אויך צו דעם וועט דער „דזשאָינט" צוהעלפען מיט פערשידענע מיטלען.

עס װעט אונז נאָך אויסקומען צו רעדען וועגען דער דאָזיגער אַזוי וויכטיגער אונטערנעהמונג, וועלכע געפינט זיך ערשט אין געבורטס - סטאַדיום, דערווייל מוז אונבעדינגט בעגריסט ווערען דאָס וואָס מען וויל צוטרעטען איינצופיהרען אין לעבען די ערהאַבענע אידעע פון הילף דורך אַרבייט.

י. פ.

Biuro Prośb i Podań

p. f. „PROLITEX"

RADOM, WAŁOWA 5, oficyna 1-sze piętro.

ZAŁATWIA:

Sprawy paszportowe
Mieszkaniowe
Wszelkie Tłomaczenie
i inne.

Redaguje Podania:

Do Władz Sądowych
Skarbowych
Administracyjnych
i Wojskowych.

Windykacje należności w całej Polsce.

Informacje o zdolności kredytowej

Przepisywanie na maszynach.

Biuro czynne: od godz. 9-ej rano do 7-ej wieczór.

פליטי מושקאטבליטה.

יהודה ליב גאָרדאָן

(צו זיין 100-יעהריגען געבורטס-טאָג.)

ר יהודה הלוי האָט איבערגעגעבען די שורת זיי מאַפם, די מאַטפים האָבען זי איבערגעליפערט צו אדם הכהן לעבענזאָהן, אום הכהן האָט זי איבערגעגעבען צו יהודה ליב גאָרדאָן וז.ב.רי. יהודה ליב גאָרדאָן האָט זי ווייטער איבער-געליפערט צו חיים נחמן ביאַליק וחבריו.

נאָר דאָ איז שוין געענטוואָרט. מיר קערען זיך צוריק צום גרעסטען, בעסטען און פרוכטבאַרסטען משורר פון יענעם דור, פון די תקופת ההשכלה: יהודה ליב גאָרדאָן. (יל"ג).

יל"ג איז געווען אין דעם שטורם און דראַנג-פעריאָדע דער שטורמער דער צעשטערער פון די אַלטע פאַרפּלעסן פון יודישען לעבענסשטייגער, דער אונערמידליכער בעקעמפער פון דעם זומפּיגען געמויזער, וועלכעס האָט געהערשט אַלמעכטיג אין רוסיש-פוילישען יודענטום און האָט פערפעסטעט יעדער בעסערער איניציאַטיוו, יעדע העכערע אידעע, יעדען טיפערען פרוב פון די בעסערע מענשען און שעפער פון יענעם דור וועלכען זיי האָבען אונטערגענומען כדי דאָס יודישע לעבען צו פערשענערען, כדי דעם שמוץ צו דערהייטערן און עס אַרויסצופיהרען אויפ'ן גרויסען וועג, וועלכער פיהרט צו אויפלעבונג, צו אויפפרישונג. יהודה ליב גאָרדאָן האָט זיין גאַנצען דיכטערישען טאַלאַנט און זיין גרויסען צערשטערונגס קאַמף אָנגעווענדעט, כדי דאָס יודענטום, וועלכעס האָט זיך דאַן געפונען אויף אַ שייד-וועג, צווישען פאַנאַטיזם און צביעות פון פאַלשע רבנים פון איין זייט און פון פערבלענדעטע פאַלשען שיין פון פסעוודא-השכלה פון דער אַנדערער זייט, צו פיהרען אין צו לייטען באורח חיים למעלה למשכיל, צו ווייזען איהם דעם העכערען און בעסערען לעבענס-שטייגער. ער האָט זיך אין דעם דאָזיגען קאַמף, אין דער מחלקת לשם שמים, נישט גערעכענט מיט קיינעם, נישט געקאַרגט קיין קוילען אין די הערצער פון די פערפיהרערישע פאָלקס-פיהרער און ווי אַ מאָדערנער ישעיהו הנביא דונערט ער מיט זיין לייבלינגסטימע: עמי מאשריך מתעים ודרך אורחותיך בלעו (מיין פאָלק! דיינע לייטער פערפיהרען דיך און פערדאַרבען דעם וועג פון דיין לעבען).

עס וואָלט אונז ווייט פערפיהרט פון אַ גענויע כאַראַקטעריסטיק פון אַלע שירים און כתבים פון דעם גרויסען משורר, וועלכע די חברה מפיצי השכלה האָט אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1885 אין פעטערסבורג ביי דער פייערונג פון זיין יובילעאום. די ראַהמען פון אַ צייטונגס אַרטיקעל קענען נאָר אַריינ-נעמען אַ קורצען איבערזיכט איבער זיינע ווערק, וועלכע האָבען אין גייסטיגען עוואָלוציאָנערען און רעוואָלוציאָנערען זין שטאַרק בעאיינפלוסט דעם דור און איבערגעלאָזט אַ אונגעהויערען פרוכטבאַרע ווירקונג, כמעט אַ אייביגע אין ליטעראַטישען און פּאָעטישען זין.

דאָס קרוינווערק פון יל"ג איז זיין שיר-ווערק „קוצו של יוד" געדרוקט אין „השחר" פון פּרץ סמאָלענסקי'ן פאַר אַ האַלב יאָהרהונדערט צוריק, וועלכע האָט אַרויסגערופען אַ געוואַלדיגען רעש אין דער יודישער וועלט. דאָרט שילדערט דער משורר דאָס ג...שלאָסענע פינסטערע לעבען פון ... יודישער פרוי בת-שוע, וועלכע פאַלט אַלס קרבן

אנ'אינסטיטוציע, וואס פערדיענט געשטיצט צו ווערען.

ווענן דער היגער געזעלשאפט „לינת הצדק" האבען מיר שוין נישט איינמאל געשריבען און מ'קען יעצט דרייסט פעסטשטעלען, אז „לינת הצדק" איז ביים היינטיגען טאג איינע פון די בעדייטענסטע (וואס האט אויך בטווזען די לעצטע אלג. פערזאמלונג) יודישע הילפס-אינסטיטוציעס אין ראדאם, וועלכע פיהרט א ברייטע און לעבהאפטע טעטינקייט אויפ'ן געביט פון צוהילף קומען און שטיצען די ארימסטע קראנקע יודען אין אונזער שטאדט.

אזוי וואלט זיך פון „לינת הצדק" געקענט פאדערען א סך מעהר ארבייט אויף צו בעפרידיגען די אומגעהויערע גרויסע נויטען פון דעם גרויסען טייל און אלץ מעהר וואקסענדער צאל ארימע קראנקע היגע יודען, מען מוז אבער אין אכט נעמען די יעצטיגע שווערע צייט. וואס האט זיך שטארק אפגעשלאגען אויף די פינאנסען און הכנסות פון דער דערמאנטער אינסטיטוציע און דא מוז לשבח דער פערוואלטונג בעצאנט ווערען, אז זי האט אין די ראמען פון מעגליכקייטען דערפילט בשלמות די זיך-געשטעלטע אויפגאבען, נישט געקוקט דערויף, וואס אי דער רוב טייל פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג און אי דער רוב פון די „לינת הצדק"-מיטגלידער גופא האבען לעצטענס ארויסגעוויזען אזא גלייכגילטיגע שוואכע בעציהונג צו דער אזוי נוצליכע און סימפאטישע אינסטיטוציע.

ווען מ'קוקט אדורך דעם קאסע-בעריכט פאר'ן יאהר 1930, מוז מען קומען צו דער מסקנא, אז די פערוואלטונג האט ביי די קארגע פינאנציעלע מיטלען דאך געטוהן איבערן יכולת, כדי די אויפגאבען ווי געהעריג צו דערפילען. עס זעהען, למשל, אין משך פון א קנאפ יאהר ד"ה פון 10-טען יולי 1930 זינט דער טיכטיגער און פארדיענסטפולער פרעזעס ה' יצחק ביאלסקי האט איבערגענומען די לייטונג פון דער דאזיגער אינסטיטוציע — ביז דעם 1 טן סטיציען 1931 ארויסגעגעבען געווארען דורך דעם „לינת הצדק" פאר ארימע קראנקע רעצעפטען אין א צאהל פון 1613; 1198 וויזיטען צו דאקטוירים; 523 וויזיטען ביי די קראנקע אין דער היים; 109 אנאליזען; נאכט-הילף אין 32 פאלען; אקושעריע-פאלען 45; קהימלעך צו פעלדשערט — 238. דאכט זיך, אז אזא ציפער פערשאפט שוין ממילא א פולשטענדיגען בעגריף וועגן דער קאלאסאלער און וויכטיגער ארבייט פון ל"ה. מ'דארף זיך פארשטעלען, אז די אויבענאויסגערעכענטע הילף שמעקט מיט טויזענדטער זלאטעס, וואס ווערען צונויפגעשטעלט מיט גענוג מסירת נפש, מיט פיעל מיה און מאטערניש.

„לינת הצדק" פיהרט זיך איהר נוצליכע ארבייט שטיל און בעשיידען.

בעזוכענדיג מיט א צייט צוריק דעם „לינת הצדק" האב איך געזעהן ווי די פערוואלטונג און איבערהויפט דער פרעזעס ה' י. ביאלסקי זיצען און ארבייטען לשמה, מ'זארגט וועגען רעצעפטען, מ'שיקט דאקטוירים, מ'גיט ארויס אונטערשטיצונגען און דאס אלץ ווערט געמאכט מיט פיעל איבערגעגעבענקייט.

די טעג איז פארגעקומען די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער אויבענדערמאנטער געזעלשאפט. דער פערזאמעלטער עולם האט אויסגעוועהלט א נייע פערוואלטונג, וועלכע זאל ווייטער שטעהן אויף דער וואך אקעגענצוקומען מיט הילף די ארימע היגע יודישע חולאים. עס בלייבט צו גלויבען, אז די נייע געוועהלטע פערוואלטונג וועט זארגען, אז עס זאל זיך ווייטער פיהרען די אינטענסיווע שטילע און נוצליכע ארבייט ביי דער ערנסטער איבערגעגעבענקייט פון אלע פערוואלטונגס-מיטגלידער.

עס בלייבט אויך צו האפען, אז האבענדיג אויף דער לעצטער אלג. פערזאמלונג עטוואס נעהנטער זיך בעקענט מיט דער ביטערער לאגע, אין וועלכער עס געפונען זיך היינט צו טאג א גרויסע טאג ליידענדע ברידער יודען אין אונזער שטאדט, די מאסע יודען, וועלכע שטרעקען אויס זייערע הענד נאך הילף און זייער צאהל צוואקסט זיך מיט יעדען טאג — וועלען די מיטגלידער פון „לינת הצדק" פון יעצט אן פערשטיין די געהאלדיג-גרויסע אויפגאבען פון דער אינסטיטוציע און געבען דער נייער פערוואלטונג די מעגליכקייטען צו פערברייטערן דאס ארבייטס-פעלד.

די סימפאטישע און נייטווענדיגע הילפס אינסטיטוציע „לינת הצדק" פערדינט אהן ספק פון אלעמען געשטיצט צו ווערען, פערדינט צו האבען צו איהר אג'ערנסטע בעציהונג.

וועגען דעם דארפען גוט געדענקען אלע מיטגלידער פון „לינת הצדק" און אויך די גאנצע יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם.

· · ·

מיט איינינע טעג שפעטער נאך דער אלגעמיינער פערזאמלונג, ד"ה דעם פאריגען זונטאג איז פארגעקומען די קאנסטיטואירענדע זיצונג, אויף וועלכער די נייע פערוואלטונג האט איינשטימיג געוועהלט אלס פרעזעס ה' יצחק ביאלסקי, אנערקענענדיג דערביי זיינע גרויסע פערדיענסטען פאר'ן „לינת הצדק" אהן וועמען די אינסטיטוציע וואלט שווער געווען צו עקזיסטירען.

אלס וויצע-פרעזעס איז געוועהלט

פון דעם פאנאטישען רב ר' ופסי, וועמענס נשמה דער משורר אין זיין פערביטערונג רופט אן טאטערישע (אך נשמת ר' ופסי ודאי טטרית). אזוי ווי אין דער מאדערנער יודישער ליטעראטור „דאס שטריימעל" און „באנטשע שווייג" פון י. ל. פרץ, אזוי האט אין יענעם דור דער „קוצו של יוד" רעוואלוציאניזירט דאס יודישע לעבען. נאטירליך זענען היינט די טיפען פון „קוצו של יוד" אין א גרויסע מאס איבערגעלעבט (אבוואהל נישט גענצליך) דאך הערט דער שיר נישט אויף צו זיין דאס מייסטער ווערק פון דער השכלה'שע ליטעראטור. פאראס זענען פעראייביגט געווארען אין דער טרילאגיע פון יל"ג: „האשה וילדיה", „בין שני אריות", „במצולות ים". די מארטירלאגיע, דער קדוש השם און די אידעאלסטע אהבת ישראל פון די יודישע קינדער, איבערהויפט די יודישע טעכטער. יל"ג איז און'ברחמנות'דיג בנוגע די רבנים, אלץ איינס צו די רעליגיעזע, צי די אפיציעלע ווען עס האנדעלט זיך אום די צוקונפט פון יונגען דור. (שומרת יבם — שני יוסף בן שמעון). עס מוז ביי א געלעגענהייט בעמערקט ווערען, אז גאר'דאן איז געווען א פוילישער פאטריאט און דער פאטריאטיזם געפינט זיין אויסדרוק אין דעם דערמאנטען שיר: „במצולות ים", נעמליך: פה אב ה הארץ שקבלה מברהיך -- וספרד ופורטוגל על תלן יעמדו.

דאגעגען איז יל"ג געווען א דם שונא דעם רוסישען צאר פאר די רדיפות אויף יודען און האט דערפאר בעצאהלט מיט זיצען א האלב יאהר אין שליסעלבורגער פעסטונג. די שנאה האט געפונען א אויסדרוק אין א שיר: „על מה רגזה הארץ" געשטיצט אויף א אגדה אין תלמוד, ווען הורקנס און אריסטובלוס האבען געשטריטען צווישן איינאנדער און די היילות האבען אראבגעלאזט א חזיר אנשטאט א שעפס פאר א קרבן אין בית המקדש. יל"ג בעשרייבט די אגדה און גיעט צו א פירוש, אז די ערד האט געציטערט „יען עלה חזיר על גפי הקרת" (ווייל א חזיר איז אזוי הויך אויפגעשטיגען).

דער חבת ציון האט יל"ג מיטגעריסען און מיר זעהען ווי אייפריג מיט וואס א היליג פייער ער שרייבט ווירקט און פרעדיגט פאר ישוב ארץ ישראל. דער „המליץ" אין פעטערסבורג איז אין גאנצען געווען געווידמעט דער פראפאגאנדא פון חבת ציון פונקט ווי להפך די הצפירה אין ווארשא האט געארבייט לטובת די קאלאניזאציע פון ארגענטינא מיט דער הילף פון באראן הירש. די דאזיגע הייסע אויפריכטיגע ארבייט לטובת א"י איז אפשר דאס פאזיטיווסטע, קאנסטרוקטיווסטע אין דער טעטיגקייט פון יל"ג. זאנסט איז ער טרויעריג, פעסימיסטיש, דעסטרוקטיוו, אונגעדערעמדיג. „מכל תלומותי לא נשאר נאומהו" (פון אלע מיינע טרוימען איז גארנישט געבליבען) שרייט ער אין זיין שיר „בירח בלילה", איבערהויפט זעהט ער בלויז שאטען אין לעבען פון פאלק, אממייסטען ווערט ער פערצווייפעלט, ווען ער זעהט, אז די השכלה בת השמים האט איהם ענטוישט און עס האט גאר נישט געהאלפען זיין בעוואוסטער לאזונג: הוה אדם בצאתך ויהודי באהלך (זיי א מענש אין דרויסען און א יוד אין דער היים).

אז דער יונגער דור האט אזוי פארטגעשריטען, אז ער שטעלט זיך נישט אב פאר שמד צוליב א קאריערע און ער פרעגט: „וואס וועט זיין מיט דעם דור וואס קומט נאך אונז? אונזערע קינדער געהען איבער פארווערטס, אז איך האב מורא, אז זיי וועלען שוין מעהר צו אונז נישט צוריקקומען (אולי עד מקום משם לא ישובו). די דאזיגע ענטוישונג געפונט אויך איהר אויסדרוק אין דעם שיר „למי אני עמל" צי בין איך נישט שוין דער לעצטער

געוואָרען דער ה' לייזער גאָטליעב, סעקרעטאָר מ. באַרמייסטער, קאַסירער אלעזר זילבערשטיין, פערהאַלטער י. ויידמאַן און אלס פערוואַלטונגס-מיט-גליעדער ה"ה: ד"ר צונג, מ. זויקעל-סקי, ה. א. גאָלדבלום, ש. לאנדאו, ש. קאַשטאַן, י. פישמאַן, ר. שטיינבאָק. אלס פערטרעטער די ה"ה: מ. ציממאַ-ליסט, ח. וואַרשאַוער, א. גלאָזמאַן, ש. קופערבלום, נ. ראָזענצווייג, ג. קו-פערהאָפער.

ב. צ.

פייערליכע גרינדונגס=פערזאמלונג פון צעך פון צוקערניקעס און לעקעך=בעקער.

שבת דעם 17|1 איז פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון האַנדווערקער קלוב די ערשטע גרינדונגס - פערזאַמלונג פון צעך פון צוקערניקעס און לעקעך-בעקער אין דער פערזאַמלונג האָבען אנטייל גענומען דער רעפערענט פאַר מלאכה און אינדוסטריע ביים היגען סטאַראָסטא ה' פיעשבאַלסקי ווי אויך פאָרשטעהער פון אלע יודישע צעכען.

פינקטליך 7 אָוונד עפענט ה' פיעש-באַלסקי די פערזאַמלונג און לאַדענט איין דעם עלטסטען לויט די יאָהרען פון די צוקערניקעס ה' פריידענרייך און אויך פרעזעס קאָטליאַר און ה'שאַר-פער אלס בייזיצענדע. ה' פ. ערקלערט די וויכטיגסטע פונקטען פונם סטאַטוט און דעם צוועק פון דער פערזאַמלונג וועלכע דאַרף אויסקליבען די אָנפירענ-דע קערפערשאַפט פון צעך. נאָכ'ן ער-לעדיגען די פאָרמאַלע זייט טרעט מען צו צו די וואַהלען.

אלס סטאַרשי מייסטער ווערט איינשטי-מיג אויסגעוועהלט ה' איפשעלע זיל-בערשטרום, און ווען דער רעפערענט מעלדעט דעם רעזולטאַט ווערט ער אויפגענומען מיט אפלאָדיסמענטען.

אלס געהילף סטאַרשי'ס ווערען געוועהלט מינצבערג יוסף, שאַרפער אליעזר און זילבערשטרום בעריש. פערוואַלטונג: גרינשפאַן יחיאל, ריטערבאַנד יוסף, פריידענרייך בנימין און זילבערשטרום בער. פאָרטרעטער: נאַכמאַן ש. זיל-בערשטרום ל. און גרינשפאַן ש.

נאָכ'ן פערענדיגען די וואַהלען נעמט דאָס וואָרט דער סטאַרשי ה' א. זיל-בערשטרום און דאַנקט אלע אנוועזענדע פאַר זייער אויסוואַהל.

נאָך דעם אָפיציעלען טייל פון דער פערזאַמלונג ווערען אלע פאָרשטע-הער פון צעכען איינגעלאַדען צו א חבר'-שען גלעזעל טיי. דער עולם זעצט זיך צום טיש און מען פערבייסט טשאַסטעס מיט ליקער. פרעזעס קאָטליאַר בעגריסט אין נאָמען פון קלוב אלע אנוועזענדע און ווינשט ערפאָלג פאַר זייערע אייגענע אינטערעסען און אויך פאַר די געזעלשאַפטליכע ארבייטען וואָס עס נעמט אויף זיך דער נייער צעך. דאַן הויבען זיך אָן די בעגריסונגען — סטאַרשי זילבערשטרום דאַנקט אלע פאָרשטעהער פון די צעכען און בעגריסט זיי אין נאָמען פון צוקערניקעס-צעך.

עס בעגריסען: פרל' טאָגרעטניק (סעקרעטאַרין) א. לעווין, מאַגנישעווסקי, ראָזענבערג שלמה. א לענגערע בעגריסונג האַלט דער פאָרשטעהער פון שניידער-צעך ה' משה ראָזענבוים וועלכער ווייזט אויף, אז דווקא פון אלע גזירות שאַפט זיך ערשט די אמת'ע קאָנסאָלידאַציע און חבר'שע בעציהונג און אלס רעזולטאַט האָט מען דעם היינטיגען באַנקעט.

אין נאָמען פון די מעטאַלאַרבעטער בעגריסט ה' איידעלבוים, וועלכער דריקט אויס די האָפנונג או אזעלכע שמחות וועט זיין א טאָג טעגליכע ער-שיינונג.

עס בעגריסען ה' זימלער (קאַמאַשענ-מאַכער צעך), צימערמאַן (פריזירער צעך), אורין (שוכטער צעך). ראָזענ-צווייג (סטאָליאַר צעך), ליפשיץ (מאַ-לער צעך).

א בעזונדערע הארציגע בעגריסונג האַלט י. ד. סטראַשינסקי, וועלכער זאָגט צווישען אנדערן: עס איז איינע פון מיינע גייסטיגע פערגעניגענס, ווען איך זעה ווי יודישע בעלי מלאכות קומען צו דעם בעוואוסטזיין, אז זיי דאַרפען זיין אָרגאַניזירט. לאָמיר האָפען, אז מיט דער צייט וועט שטייגען דער ווילען און די אמביציע פון יודישען בעל מלאכה, אז דער יודישער האַנדוו. דאַרף זיך געפונען אין אנ'אייגענע היים און ער פערהאָפט, אז נאָך אין די נאָהנטסטע יאָהרען וועט רעאַליזירט ווערען דער טרוים, אז דער יודישער האַנדוו. וועט זיך געפונען אין אנ'איי-גען הויז (אפלאָדיסמענטען).

אין א פאַטעטישע רעדע ענטפערט אָפ אלע פאָרשטעהער דער געהילפ'ס-סטאַרשי ה' בעריש זילבערשטרום, וועל-כער בענוצט זיך מיט מאמרי התלמוד, אז דער איינציגער אויסוועג זיך אנטקעגענצושטעלען דעם היינטיגען שרעקליכען קריזיס, איז נאָר צו זיין איייניג און געשלאָסען.

צום סוף נעמט סעקרעטאַר סטראַ-שינסקי א וואָרט, וועלכער לויבט די פערשטענדניש פון די יודישע צוקער-ניקעס. הגם זיי זענען קליין אין דער צאָהל האָבען זיי דאָך געפונען פאַר נויטיג זיך צו אָרגאַניזירען.

נאָכ'ן אָפזינגען עטליכע יודישע און העברעאישע לידער שליסט פרעזעס קאָטליאַר דעם באַנקעט און דער עולם געהט זיך פונאַנדער אין א געהויבע-נער שטימונג, ווינשענדיג איינער דעם אנדערען מזל טוב!

א. ד. ז.

משירר און די לעזער דער לעצטער קדא) טרויריג-סימבאָליש קלינגט זיין פראגע אין זיין שיר „עט—סופר“, וואו ער דערציילט, אז ער פערמאָגט צוויי פעדערס: איינע א גאָלדענע, וועלכע וועלכע איז איהם געשענקט צום יובי-לעאום און איינע א שרייב - פעדער (העברעאישע). יל"ג פרעגט מיט יאוש: מזילא, די גאָלדענע פעדער וועל איך איבערלאָזען מיינע יורשים, אָבער ווער וועט ירש'נען מיין עט סופר — מיין העברעאישע פעדער?

פיעל, פיעל איז דאָ צו שרייבען איבער יל"ג, נאָר, ווי געזאָגט, די ראַח-מען זענען צו שמאָל.

א פעהלען בעגעהען די העברעאי-שע לעהרער, אז זיי בעהאַנדלען נישט גענוג ערנסט יהודה ליב גאָרדאָן ביים דורכגעהען דעם קורס. וואָלט נישט געווען יל"ג, וואָלט אויך נישט גע-ווען ביאַליק, שניאור. טשערניחובסקי וחבריו. אזוי ווי די פוילישע ליטעראַ-טור-לעהרער טאָרען נישט פערקלענערן מיצקעוויטש'ן און סלאָוואַצקי'ן לגבי די מאָדערנע פוילישע דיכטער (טובים און אנדערע), אזוי טאָרען אויך נישט די לעהרער פון דער העברעאישער לי-טעראַטור גרינגשעצען יהודה ליב גאָר-דאָן. יל"ג וועט שטענדיג בלייבען א העברעאישער קלאַסיקער. זאָל אלזאָ לגבי אונזערע לעהרער און תלמידים נישט אָנגעווענדט ווערען דער פאָר-וואורף פון תלמוד בשעת די חכמים האָבען אויסגעמיטען דעם גרויסען רבי מאיר: מי הם הללו שמימיהם אנו שותים ואת שמותם אין אנו מזכירין. (זייער וואַסער טרינקט מען, נאָר זייער נאָמען ווערט נישט דערמאָנט).

כ' טבת תרצ"א.

אלגעמיינע פערזאמלונג

פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

פאָריגען שבת איז פאָרגעקומען די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע מיט'ן אנטייל פון די פאָרשטעהער פון ציוניסטישען צענטראַל - קאָמיטעט ה"ה: פ. פאָגעלמאַן און אזוו. א. סאַלבע.

א רעפעראַט וועגען דער איצטיגער לאַגע אין ארץ ישראל און אין ציוניזם האָט געהאַלטען ה' פאָגעלמאַן. נאָכ'ן רעפעראַט געבען אָן בעריכטען פון דער טעטיגקייט: אָרגאַניזאַציע—ש. ראָזענבערג; קרן-קימת — י. קויפמאַן, קרן היסוד - מ. ל. פישמאַן, קולטור אַר-בייט ח. רוטמאַן. וועגען דער אַרבייט פון דער ציוניסטישע פאָרשטעהער אין דער קהלה גיט אָן א בעריכט ה' י. פרענקעל. ער רעדט אַרום די טעטיג-קייט פון מערץ פ. י. פון דער לעצטער ציונ. אַלגעמיינער פערזאַמלונג. פון אָנהויב גיעט ער אָן א ערקלערונג אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם נאָטיץ אין לעצטען נומער פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען“, אז ער זאָל האָבען געוועזען מיט א דעלעגאַציע ביי דעפ. גרינבוים, צו ווירקען אויף איהם, אז ער זאָל אָברופען די בעקאַנטע הכחשה אין ענין קעסטענבערג. ער ערקלערט, אז ער מיט א דעלעגאַציע ביי דעפ. גרינבוים איז ניט געוועזען, און אזוי ארום נישט בעאיינפלוסט גרינבוים'ען די הכחשת אָבצורופען. ה' פרענקעל רעדט ארום די היינטיגע לאַגע אין דער קהלה און ערקלערט, אז עס איז אריינגעטראָגען געוואָרען א פראָטעסט געגען די וואַה-לען צו דער פערוואַלטונג, וועלכע זע-נען דורכגעפיהרט געוואָרען נישט פאָר-מעל.

אין דער דיסקוסיע ארום די בעריכטען

נעמען אנטייל די ה"ה: א. ראזענפעלד, א. סאלבע, פ. פאגעלמאן, מ. ל. פישמאן, קויפמאן, מארגוליס א. א.

עס איז געוועהלט געווארען א קאמיטעט, אין וועלכען עס זענען אריין די ה"ה: י. פרענקעל, מ. ראטענבערג, מ. ל. פישמאן, י. קויפמאן, מ. גראנעק, א. סאלבע, א. פישמאן, ש. ראזענבערג, ה. רושמאן, א. ריישער, א. באקמאן, און מ. באקמאן.

איינשטימיג זענען אנגענומען געווארען פאלגענדע רעזאלוציעס:

1) די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער ציונ. ארג. אין ראדאם פאדערט אויף דער ציונ. צענטראל-קאמיטעט זיך צו בעמיהען, אז דער 18 ציונ. קאנגרעס זאל פארקומען אין דעם אנגעצייכענטען טערמין.

2) די אלגעמיינע פערזאמלונג אקצעפטירט די בין איצטיגע פאליטישע ליניע פון צענטראל קאמיטעט.

3) די אלגעמיינע פערזאמלונג, אויסהערענדיג דעם בעריכט פון ה' פרענקעל וועגען דער ארבייט פון די ציונ. פארשטעהער אין דער קהלה, בעשלוסט צו אקצעפטירען די שטעלונג פון דער ציוניסטישער פראקציע און פאדערט אויף דעם קינפטיגען ציונ. קאמיטעט אדורכצופיהרען א ענערגישע אויפקלערונגס-ארבייט אין דעם קאמפף פאר די אויטאנאמס - רעכט פון דער אידישער קהלה אין ראדאם.

4) די אלגעמיינע פערזאמלונג בעט דעם ווארשאווער צענטראל - קאמיטעט, צו אינפארמירען די עפענטליכע מיינונג וועגען דעם גערעכטען קאמפף פון דער אידישער בעפעלקערונג אין ראדאם פאר א געוועהלטער דורך דער אידישער בעפעלקערונג קהלה און ראבינאט.

5) די אלגעמיינע פערזאמלונג דריקט אויס איהר דאנק דעם מורשה פון „קרן קימת לישראל" ה' יהודה קויפמאן און פרעזעס פון „קרן היסוד" ה' מרדכי לייב פישמאן פאר זייער ענערגישער ארבייט פאר די אי"פאנדען.

מיט א טריט פאראויס!

צו דער אויפמערקזאמקייט פון דער יודישער קהלה אין ראדאם.

מיר האבען שוין לאנג — גאר לאנג נישט געהערט אזא אונענדליכען און פערצווייפעלטען ווי-געשריי פון יודישע שמערצען און נויט, וואס גיסט זיך צונויף מיט דעם ריהרענדסטען קרעכץ פון יודישען גאסען-מענש און דערגרייכט צו די בעוואוינער פון די נעכטען פערמעגליכסטע שיכטען פון דער יודישער געזעלשאפט, וועלכע דער ביטערער גורל האט איצט אויסגעצוואונגען פערשפויסען צו ווערען פון זייער אלטען טראדיציאנעלען יודישען לעבען מיט זייערע שטיק-פונקטען און ספעציפישע לעבענס-פארמען, ווי סיווערט געזאגט אין (איוב ט"ו פסוק כ"ג) נודד הוא ללחם איה, ידע כי נכון בידו יום חושך. (ער איז פערוואגעלט וועגען שטיקעל ברויט, וואו עס צו געפינען, און צום סוף ווייסט ער, אז ס'קומט אויף איהם אן דער פינסטערער טאג. און ער האט שוין נישט קיין שום האפנונג.) אבער נישט איצט איז די צייט פון קלאגען און רייסען קריעה, אדער וועלען אויסגעפונען די טיעפסטע עקאנאמישע און ארמיניסטראטיווע סיבות, וועלכע האבען גורם געווען אויף דעם איצטיגען יודישען חורבן, און זעלבסטמארד-עפידעמיע צוליב די אונערטרעגליכע ברויט-בעדינגונגען פון יודישען קבוץ.

אמת איז, אז דער איצטיגער שווערער קריזיס פלאטערט כמעט אויף יעדען יודישען הויז, אבער די לעצטע כראנאלאגישע ראטומס אין אונזער שטאדט, האבען בעוויזען אז דער הונגער האט אנגענומען בעדייטענד ערנסטערע פארמען, ווי אין א צווייטער גרעסערע פראווינץ שטאדט. מיר גלויבען, אז דער יודישער ארבייטסלאזער וועט קיינמאל נישט פערשוועכען די אמביציע און דעם כבוד פון יודישען שטאלץ דורך נישט שטישע מעשים.

און דעריבער איז דער מאראלישער חוב פון דער היגער יודישער קהלה, אלס דער געזעצגעבערישער אפאראט און טאן-געבער פון דער יודישער עפענטליכקייט, ווי אמשנעלסטען צו צוטרעטען צו א אינטענסיווער רעטונגס-אקציע פאר אזוי פיעל הונגערלאזע יודישע ברידער — און צו דעם צוועק מוז די יודישע קהלה אסיגנירען א בעדייטענד גרעסערער סומע צו שאפען א רעטונגס-קאסע, און בעזונדערס, וועט קיין שום לאניש-דענקענדער פערמעג. ליכער יודישע בירגער זיך נישט ענטזאגען, צו געבען אב'איינמאליגע געלד-מתנות פאר א א גייסטיגער און דרינגענדער יודישער אקציע. און אויך מוז אונטערן פראעקטאראט פון דער יודישער קהלה איינגעארדענט ווערען דורך דער ארטיגער יודישער פרעסע א רינג-זאמלונג, אין וועלכער סיהעלפען מיט אויסגעשטרעקטע הענט און טאק אנטיילנעמען דער גאנצער יודישער קבוץ אין ראדאם אהן שום אונטערשיעד פון קלאסען און שטאנד, און דערמיט וועט זי פערווירקליכען די פערקערפערונג פון'ם שענסטען און בעסטען פון די העכסטע גייסטיגען פון ואהבת לרעך כמוך!

מיר טארען איצט נישט חלומען אויף קיין הילף פון דער רעגירונג, ווייל אין פוילען ווי אין יעדער אנדערער מלוכה, וועלען שטענדיג זיין דרינגענדע פראבלעמען און „משה'לעך" וואס מען אבפערטיגען מיט א וועפליך דיפלאמאטישען תירוץ אויף מארגען און דעריבער מוזען מיר זיך אליין העלפען דורך געגענזייטיגער אבענהעריגער יודישער שטיצע.

מיר גלויבען, אז אין די נאהנטסטע טעג, וועט דער דאזיגער פראיעקט פערווירקליכט ווערען בשותפות מיט דער יודישער געזעלשאפט, אבער די ערשטע, דרייסטע, מוטיגע שריט פאר דער דאזיגער זאך מוזען מיר קודם זעהען לעבעדיגע ציפערען פון דער היגער יודישער קהלה, וועלכע איז צו דער ענערגישער און אינטענסיווער ארבייט צוגעטרעטען מיט א טריט פאראויס!

אברהם עפשטיין.

גיט אנ'עצה!

(מאנאלאג.)

מילא. איהר ווייסט דאך ווי מען זעהט היינט אויס, קיין פרנסה, איז פאר קיין שום יוד געדאכט נישטא. געהט מען ארום פערקימערט, פערזארגט און אין מח פיקט אהן אויפהער א א הארבע שאלה: כסף מנלן? דערצו האט גאט מיך געבענשט מיט 5 טעכטער אהן עין-הרע, וועלכע זוכען חתנים מיט ליבע... זענען אבער די חתנים קלוגע יונגעלייט, — וועלכער יונגערמאן איז דאס היינט נישט קלוג? זאגען זיי אם אין קמח אין תורה, „יאק נימא גאדאנא, טא נימא חתנא", ד. ה. אויב ס'איז נישטא קיין נדן קען מען זיך אהן דער כלה אויף בעגעהן.

אז מ'האט טעכטער, פערגעהט דאס געלעכטער, אלע זענען קאקעטקעס, געהען נאך דער לעצטער מאדע: זיידענע זאקען, פאקענע פאלטעס, שמירען זיך, גרעמירען זיך, מיט פודרע, קאסמעטיקע, שמינקע, דרינקע, מאניקור, פאדיקאר, שווארצע-יאטר. און חתנים ווילען זיי עף-עף „איז פיערשעגא גאטונקא" ער זאל זיין עלעגאנט. איינע וויל א דאקטאר, די צווייטע א אינזשיניער, די דריטע א דענטיסט, די פערטע א ציוניסט און די מינסטע ווייסט אליין נישט וואס זי וויל. פרעג איך אייך, גיט מיר אנ'עצה! וואס טהוט מען? א ליאדע בחורל וויל טויזענד דאלאר. היינט שטעלט אייך פאר וואס א דאקטאר קען וועלען און ווי קום איך גאר צו א דאקטארז מיין טאטע איז געווען א דאקטארז דער זיידע א דאקטארז און מיין פייגיטשקע האט זיך איינגעשפארט דוקא א דאקטאר, א וועלט געווארען משטיינס - געזאגט, קיין טאטער האט קיין דעה נישט...

אחר מיינט פאגיע שאנאווני, אז נאר טעכטער האב איך. איך האב א דאנקען גאט בנים אויך, אלע זענען ביי מיר פערנומענע, איחילידטע, ארגאניזירטע, דיסציפלינירטע און קולטורעלע, איינער א בונדיסט, דער צווייטער א ציוניסט, דער דריטער א רעוויזיאניסט, דער פירטער א תרבותיסט און דער פינפטער א גורדוניסט. זיי טהוען נישט קיין האנד אין קאלטען וואסער. געהען ארום אויסגעבוצט מעשה-פראנט, פערלאזען זיך אויף דעם אלטען, שוואכען און קראנקען פאטער.

איך ארבייט מיט דעם בלוט געשוויס, שטענדיג פעריאגט און פערטראגען אין עול הפרנסה, איך בין א קרעמער. און איהר ווייסט דאך די לאגע פון א קרעמער, ווי ער ווערט פערשווארצט און אחוץ וועקסלען איז פערהאן גענוג צרות, שלעק, יסורים און אין קראם פייפט דער דלות, ווי דער לאקאמאטיוו פון אייזענבאהן. קיין פרנסה איז נישטא און צער נידול בנים, און ועל כולם שטייערען, דאס איז דאך א מכה מיט א בלאטער, און מיינע בנים ובנות ווילען פון גארנישט וויסען און זעצען זיך אוועק ביים טיש איז פון די לעפעל ווערט א זאוויערוכע

1000 קערץ קויהלען.

„עזרה" האָט שוין פערטיילט העכער טויזענד קערץ קוילען, אָבער ס'איז נאָך ווייט, אז דאָס זאָל בעפרידיגען די צאָהל בעדערפטיגע. העכער 500 פאַמיליעס זענען פערנאָטירט, וועלכע מ'וועט וועלען פערזאָרגען מיט קוילען, אָבער דאָס איז שוין אָבהענגיג אין דער מעגליכקייט פון דער ראַדאָמער אידישער געזעלשאַפט, וועלכע קאָן ערמעגליכען די „עזרה" אויסצופיהרען איהר וויכטיגע אויפגאַבע אין אזא קריזיס-צייט. ס'ליגט דער חוב אויף יעדען ראַדאָמער איד נישט וואַרטען ביז מ'וועט צו איהם קומען, נור אליין ברענגען די נדבה וויפיעל ער האָט די מעגליכקייט צו נעבען.

5 טויזענד דאָלאַר פאַר ראַדאָמער יודישע אינסטיטוציעס.

אין ראַדאָם דערצעהלט מען היינטיגע וואָך זעהר וויכטיגע נייעס. אויף טיעל ערטער הערט מען און אויך בעגלויבטע מענשען גיבען איבער, אז אויף די יודישער גאַס אין ראַדאָם פליסט-איין א סומע פון גאַנצע 5000 דאָלאַר.

ווי מען גיבט איבער זאָל דאָס געלד בעשטימט זיין פאַר די יודישע אינסטיטוציעס אין ראַדאָם. און דער נדבן פון דער דאָזיגער קאָלאָסאַלער סומע זאָל זיין דער ראַדאָמער לאַנדסמאַן אין ניו-יאָרק ה' קירשענבוים, וועלכער איז נישט לאַנג געשטאָרבען און אין זיין צוואה, וואָס ער האָט א בערגעלאָזט זאָל ער האָבען אָנגעשריבען דאָס געלד פאַר זיין געבורטסשטאָדט.

ווען מיר גיבען איבער די ידיעה פאַר אונזערע לעזער, זענען מיר נאָך נישט גענוי אינפאָרמירט. א פאַקט איז אָבער, אז מען שמועסט דערפון גאַנץ ערנסט אזוי ווייט, אז אלע ראַדאָמער יודישע הילפס-אינסטיטוציעס פעראינטערעסירען זיך זאָגאַר שוין מיט דער זאַך.

אין פאַל ווען דאָס זאָל זיך אויף אַנ'אמת בעשטעטיגען, וואָלטען די 5000 דאָלאַר געווען ממש דאָס גרויסע געווינס אין דער צייט פון אזא ביטערען קריזיס און שווערע נויט, וואָס האָט אדומגעכאַפּט די יודישע בעפעלקערונג. איבערהויפּט וואָלט דאָס געווען א רעטונג פאַר די יודישע הילפס-אינסטיטוציעס, וואָס ראַנגלען זיך שוין מיט די לעצטע כחות צו דערהאַלטען זייער עקזיסטענץ.

אין ס'איז פרעהליך אָהן זאָרגען. מ'האָט אין זינען פוצען די געבעל, גאָהן אויף באַל-מאַסקאַראַדען, אספּות, רעסטאָראַנען, טעאַטער און קינאָ. פרעג איך א ד. איהר זענט יאָך א מענש א לאַנשער, א ערפאַהרענער מיט א גראַקשיק און א חוש אין לעבען. גיט מיר אַנ'עצה ווי אזוי לעבט מען און פוהרען ציהט שוין חיהן גיט אַנ'עצה איך בעט אייך, האָט רחמנות, ווייל איך וועל נישט אויסהאַלטען, איך בין שוין גראָד געוואָרען, איך האָב שוין קיין כח נישט. גיט מיר אַנ'עצה האַז האָט איהר געהט מיר, אז איך זאָל בענגעריש רעקן לעבען אויף יעמט חשבון און צושטעלען מיינע קינדער פערגעניגענס, זיי זאָלען קענען הוליען און טאַנצען, געהן אויף בעלער, ניין מיין ליבער פריינד! איך קען דאָס נישט טהון, אלע מיינע יאָהרען ביי קיינעם קיין גראָשען נישט צוגענומען און אויף דער עלטער וועלען א באַנקראָטשיק? ווי קומט דאָס צו אייך פאַניע שאַנאָוני אזעלכע געדאַנקען? ווי איך זעה וועל איך שוין ביי אייך קיין עצה נישט בעקומען, האָט זשע מיר א גוטען.

אדיע אייף ווידערזעהן.

י. וואַסערשטראָם.

◎◎◎

קיין דעלעגאַציע איז נישט געווען ביי דעפּ. גרינבוים.

אין שייכות מיט דעם נאָטיץ אין אונזער צייטונג וועגען דער ראַדאָמער דעלעגאַציע ביי דעפּ. יצחק גרינבוים, וואָס מיר האָבען געדרוקט אין פאַריגען נומער פון אונזער צייטונג — בעט אונז ה' יחיאל פרענקעל אויסצובעסערען פאָלגענדעס:

ס'אין נישט אמת די ידיעה, אז ה' פרענקעל איז געווען בראש פון א דעלעגאַציע ביי דעפּ. גרינבוים און געפאָדערט פון איהם נישט אָבצורופען די בעשולדיגונג געגען הרב קעסטענבערג. אמת איז, אז דעם 4/1 ה. י. איז ה' פרענקעל געווען אליין ביי דעפּ. גרינבוים, פון וועלכען ער איז געהאָהר געוואָרען, אז דעפּ. גרינבוים האָט שוין צוריקגעצויגען די בעשולדיגונג און, או די עדות, צווישען וועלכע דעפּ. גרינבוים האָט אויפגעגעבען אויך דעם א' י. פרענקעל וועלען שוין נישט פערהערט ווערען צומאָרגענס דעם 5/1 אין ראַדאָמער געריכט. אזוי ארום האָט, ה' פרענקעל, נישט אויסגעאיבט קיין איינפלוס אויף ה' גרינבוים נישט צוריקצוציהען די בעשולדיגונג, דעפּ. גרינבוים — ערקלערט ה' פרענקעל אין זיין בעריכטיגונג — האָט זיין ווערט אין פיים געהאַלטען און דעם פאָרוואורף אָנגערופען אויף זיין אייגענער אחריות די נעשה וועגען דער דעלעגאַציע מיט ה' יחיאל פרענקעל בראש איז נישט אמת.

אַרבייטסלאָזע נעמען זיך אליין ברויט.

די אַרבייטסלאָזע, וואָס האָבען אויפגעהערט צו בעקומען די געלד-שטיצעס פון מאַגיסטראַט האָבען היינטיגע וואָך זיך געלאָזט מאַסענהאַפט איבער פערשידענע בעקערייען פון וואַנען זיי האָבען ארויסגענומען ברויט און איינגעטיילט צווישען זיך. זיי האָבען אויך צוגענומען ברויט ביי די שטעלען אויף די מאַרק-פלעצער. און ווען ס'איז ענטשטאַנען א שטיקעל טומעל האָט די פאָליציי רעאגירט און מעהר נישט דערלאָזט צו אזעלכע ארויסטרעטונגען.

אין מאַגיסטראַט איז צוליב דעם גערופען געוואָרען א עקסטרא זיצונג מיט'ן צוועק אָנצונעמען באַלדיגע שריט צו לינדערען די נויט פון די אַרבייטסלאָזע.

הויפּט-סטאַציע פאַר אלע אויטאָבוסען.

דער מאַגיסטראַט האָט אויפגעשטעלט אויף דער וואַרשאווער גאַס א הויפּט-סטאַציע פאַר אלע אויטאָבוסען, וואָס קורסירען פון ראַדאָם אין פערשידענע שטעדט און שטעדטלעך און צוריק.

אויף דער סטאַציע איז איינגעאָרדענט א בעהייצטע וואַרטע-זאַהל, א בופעט, א אינפאָרמאַציאָנס-ביוראָ א. ז. וו.

ביז היינט פלעגען די צווישענשטעדטישע אויטאָבוסען האָבען זייערע סטאַציעס אין פערשידענע פונקטען אין שטאָדט. זייט אָבער די הויפּט סטאַציע איז אויפגעשטעלט געוואָרען, זענען די אלע שטעה-ערטער סקאַסירט געוואָרען. דער איינציגער אויסנאַהם איז געבליבען די לוקסוס-אויטאָבוסען, וועלכע קומען און געהען אָב פון די זעלבע ערטער, וואָס פריהער.

קרן-קימת-אקאַדעמיע אין טעאַטער ראָזמאַיטאָשטשי.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער קרן-קימת-טאָג אין ראַדאָם ווערט מאָרגען שבת-צו-נאַכט איינגעאָרדענט אַנ'אקאַדעמיע אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי". אויף דער אקאַדעמיע וועט אויפטרעטען מיט א אינטערעסאַנטען רעפעראַט דער גלענצענדער און בעריהמטער רעדנער ד"ר ש. יוריס.

ד"ר ש. יוריס בעזיצט א אויסערגעוועהנליכע שילדערונג'ס-קראַפט און ער היפּנאָטיזירט פשוט מיט זיין אָראַטאָרישען טאַלאַנט.

ד"ר יוריס האָט שוין גערעדט אין ראַדאָם. חגם דאָס איז שוין לאַנג, פונדעסטוועגען געדענקען מיר איהם נאָך גוט און ס'קאָן אונז נאָך נישט ארויס דער תענוג רוחני פון זיין רעדנערישער אינהאַלטסרייכקייט.

היינט פרייטאָג-צו-נאַכט קומט פאָר א פרויען-מיטינג אין סוחרים-פעראיין מיט'ן אנטייל פון ד"ר ש. יוריס.

קעלצער אָבטיילונג.

שטורמישע זיצונג פון קהלה-ראַט אין קעלץ וועגן בודזשעט פון יאָהר 1931.

(אַב.) היינטיגע וואָך, האָט דער קהלה-ראַט אָנגעהויבען צו בעטראַכטען דעם בודזשעט פון יאָהר 1931.

דער בודזשעט, וועלכער ווערט אויסגעאַרבייט אין אַ צייט פון אַ שווערען, זעהר שווערען עקאָנאָמישען קריזיס האָט, לויט אַ פריהערדיגער פערשטענדיגונג צווישען די גרופּען — געזאָלט בעדייטענד רעדוצירט ווערען און דער עטאַט האָט צוליעב דעם געזאָלט פערקלענערט ווערען מיט 20 פראָצענט.

אויסגעהיזען האָט זיך אָבער פונקט פערקעהרט, אנשטאָט דעם בודזשעט צו פערקלענערען, ווען ער, צום גרעסטען בעדויערען, מוזען פערגרעסערט ווערען, מיירען די אגודה'שע פרנסים, וועלען אין דער לעצטער מינוט וועלען מותר זיין אויף זייערע עקשנות'דיגע פּאַרטיי-אַמביציעס.

ס'האַנדעלט זיך נעמליך, וועגען דעם פאָרשלאַג פון פרנס לעוו (אגודה) צו אַנגאַזשירען אַ נייעם שוחט, דעם יונגערמאַן פון ר' איטשעל שוחט'ס זוהן.

די מאָטיווען פון די ציוניסטישע, מזרחיסטישע און האַנדווערקער פרנסים, אַז די אידישע בעפעלקערונג פאַלט אונטער לאַסט פון שטייערען, אַז 6 שוחטים אין קעלץ איז אויך צופיעל אין, אַז אַ 7-טער שוחט איז אונגויטיג א.א.וו. — האָבען ווייניג וואָס געהאָלפען. ס'האָט אפילו נישט געווירקט דער פערזענליכער אַפּעל פון די פּרעזעסען פון ראַט, די ה"ה: זאַנייסקי און ראָזענבערג, אַז ה' לעוו זאָל זיין פאָרשלאַג צוריקציהען און זאָל נישט בעשווערען דעם בודזשעט.

דאָס אַלעס האָט נישט געפּועל'ט.

ה' לעוו, געשטיצט פון זיין אגודה'שער גרופּע (מיטן אויסנאַהם פון פרנס נ. ד. אייזענבערג) האָט דוקא געוואָלט „מזכה" זיין די שטאָדט מיט נאָך אַ שוחט.

און ר' לעוו איז נישט געווען אליין. מיט איהם האָט זיך אויך פערייניגט דער פרנס שמעון סטראַווינסקי, וועלכער האָט אייגעטענהט, אַז דאָס כשרות געפינט זיך נישט אונטער אַ געהעריגער השגחה און בכדי די אידישע בעפעלקערונג אין קעלץ, זאָל זיין זיכער, אַז זי עסט כשר פלייש, מוז מען אַנגאַזשירען נאָך אַ שוחט. ער זאָל האָבען דערפאַר בעקומען אַ קאָנצעסיע פון דער „אגודה" צו שטיצען זיין פאָרשלאַג, צו פּרעלימינירען אין קהלה-בודזשעט אַ געהילפע כומע פאַר'ן „החליץ".

דער שטורם אויף די ערשטע 2 ראַט-זיצונגען, זונטאָג און מאָנטאָג, איז געווען גאַנץ נישט-קשה'דיג און זעהענדיג, אַז דער אגודה'שער פאָרשלאַג וועט לייַדער בעקומען אַ מערהייט, האָבען די פרנסים ליכטענשטיין און ראָזענבלום ערקלערט אין נאָמען פון „מזרחי", אַז זייער גרופּע וועט בשום אופן נישט מסכים זיין צו הע-כערען, אין אַזאַ קאַטאַסטראָפאַלען מאָמענט, דעם בודזשעט, אַז זיי וועלען נישט זיין פעראַנטוואָרטליך פאַר אַזאַ בודזשעט און אלס צייכען פון פּראָטעסט, האָבען זיי פערלאָזט די זיצונג.

מיט זיי האָט זיך בזה"ד סאָלידאַריזירט, דער ציוניסטישער פערשטעהער, דער וויצע פּרעזעס פון ראַט, דירעקטאָר ראָזענבערג און נאָכהער, אויך דער פּרעזעס פון ראַט גופא, ה' זאַגייסקי און די האַנדווערקער-פראַקציע.

די זיצונג, איז נאָכ'ן ערלעדיגען 3, 2 פּונקטען — אויסגעריסען געוואָרען.

פאָרלויפיג, איז, ווי געזאָגט, די זי-

אשר פרישמאַן

(צו די שלושים נאָך זיין טויט).

דאָ נישט-לאַנג, אַ פּאָר וואָכען פאַר זיין טויט, האָט דער פערשטאָרבענער פרישמאַן מיר געוויזען אַ אַלטע, פערגעלטע יודישע צייטונג פון יאָהר 1908, וואו עס איז געווען אָבגעדרוקט אַ וויציגע נאָטיץ וועגען אַ געלונגען לצ'ניש שפּיצעל, וואָס ער, פרישמאַן, האָט דאַן געטוהען אַ בעקאַנטען קעלצער קאַרגען גביר. פרישמאַן האָט דערביי מיר געגני נאָכדערצעהלט, ווי אַזוי די זאַך איז פאָרגעקומען און בעת-מעשה צוגעגעבן, אַז ווען עס טרעפט זיך היינט ווידער אַזאַ קמצן ווי יענער גביר, וואָלט ער גרייט געווען איהם אויך איצט אַזאַ עהנליך „שפּיצעל" אָבצוטהון.

ווער האָט געוואָלט גלויבען, אַז אין אַ פּאָר וואָכען שפּעטער וועט אויסקומען צו שרייבען וועגען אָט דעם פרעהליכען יוד אַ נעקראָלאָג-אַרטיקעל. אויך איצט איז נאָך שווער משיג צו זיין, אַז אשר פרישמאַן איז שוין נישט צוזאַמען מיט די לעבעדיגע און אַז קיינמאָהל וועט מען שוין פון איהם הערען זיינע אָריגינעלע אַנעקדאָטען און אינטערעסאַנטע ערצעהלונגען פון די פערגאַנגענע צייטען. עס דוכט זיך אָפטמאָהל, אַז פרישמאַן האָט גאָר גע-מאַכט אַ שפּאַס, אָבער באַלד וועט ער צוריק דאָ זיין און ווידער מהנה זיין זיינע בעקאַנטע און פריינד.

נעווען אַ אינטערעסאַנטער און וואוילער יוד. פיינד געהאַט בתכלית חשנאה יעדע מין זאָרג, ער האָט געגלויבט אין אַלעם, וואָס האָט געטוהן. פרישמאַן האָט אין זיך געהאַט אָט דאָס, וואָס מען רופט — יודישער פּקחות און פּקחות איז אַ העכערע מדרגה פון חכמה. דאָס ערשטע ענטהאַלט אין זיך דאָס צווייטע. דער פּקח ענטפערט אייך תמיד מיט אַ וויץ. ער ווייזט אייך אָן די לינקע זייט פון דער זאַך און דאָס ווירקט אָמבעסטען אויף דער אָריענטאַציע פון דעם אונבעהאָלפענעם. דער קלאָרער ביישפּיל מאַכט דעם ענין בלוט'ער און עס פאַלט אַוועק די מאַטערניש פון קלערען.

פיינער אַ פריינד זאָגט צו מיר: — ווען אשר פרישמאַן וואָלט בעזיצט אַ מינדעסטע פעהיגקייט צו שרייבעריי, וואָלט ער בלי-ספק איבערגעלאָזט נאָך זיך פיעל געלונגענע ווערק.

עס איז נישט צו צווייפלען אין די ריכטיגקייט פון די דאָזיגע ווערטער. דער פערשטאָרבענער האָט באמת פער-מאָגט אַ אונגעהויערע שטע פון שאַרפזין, וועלכער איז אָפטמאָהל געווען זעהר עהנליך (אין קלענערען מאַסשטאַב) צו די אייגענשאַפטען פון זיין קוזין, דער גרויסער שריפטשטעלער דוד פרישמאַן.

" " "

אשר פרישמאַן איז געבוירען און ערצויגען געוואָרען אין קעלץ. זיין פאָטער ר' איטשע איז געוועזען אַ אָנגעזעהענער יוד, ער האָט געשטאַמט פון די יחוס'דיגע פאַמיליע פרישמאַן פון וגיערזש. אין קעלץ האָבען דאַן גע-וואוינט קוים אַ מנין יודען, וועלכע זענען געווען די ערשטע יודישע פּיאָנערען פון קעלץ. צו וואוינען אין קעלץ האָט מען אויך געברויכט צו זיין ספּעציעל פּריווילעגירט און אויב זענען יודען פון דער אומגעגענד גע-קומען אין ירידי-טאָג, זענען זיי גע-צוואונגען געווען פאַרנאַכט צו פערלאָזען די שטאָדט. איינציגווייז אָבער האָבען יודען דורך פערשידענע מיטלען זיך אריינבעקומען קיין קעלץ, דאָ זיך בעזעצט און אָנגעהויבען פיהרען אַ האַנדעל, בויען הייזער א. ז. וו.

אָט דאָס אַלץ איז פאָרגעקומען מיט 60—70 יאָהר צוריק און אשר פרישמאַן אַלס עדי-ראיה פון דער גרויסער ענטוויקלונג פון דעם, דאַן קליינעם שטעדטעלע, קיעלץ, האָט שטענדיג דער-צעהלט, וועגען אַלע געשעהענישען און איבערלעבונגען פון דעם מעהרענדען יודישען קיבוץ. פאַר זיינע אויגען זע-נען גאַסען אויפגעבויט געוואָרען, מיט-סען איינוואַנדערונגען פון פרעמדע יו-דען, דאָס פאַרמירען זיך אין אַ שטאָד-טישע קהלה, גרינדונג און ליקווידירונג פון פערשידענע נוצליכע אינסטיטוציעס — דאָס אַלץ האָט ער צוגעזעהען אין פערלויף פון זיין לעבען. ער האָט גע-נוי אָבסערווירט אַלע שוועריגקייטען פון דער ענטשטעהונג פון אַ שטאָדט, פון אַ יודישען קיבוץ און שפּעטער מיט ליעבשאַפט דאָס אַלץ דערצעהלט דעם יונגערען דור.

איינציגווייז, איינציגווייז געהען זיי אַ וועק אָט די, וועלכע האָבען אַ גרויסען חלק אין דעם אינטערעסאַנטען קאַפּיטעל פון די ערשטע יודען אין קיעלץ. נאָך לאַנגע פאָרשונגען וועלען מיר זיך דער-וויסען זייער אינערמידליכע אַרבייט און אינטערעסאַנטע איבערלעבונגען אין יענע ערשטע צייטען... אשר פרישמאַן איז געווען איינער פון די פּיאָנערען גאַלערוגע, אויך ער האָט מיטגעמאַכט אַלע זייערע לייַדען און פריידען און זיינע פערדינסטען זענען דעריבער נישט קיין קליינע.

ת. נ. צ. ב. ה.

ל. ראַדאַל

צונג אויפגעריסען געוואָרען. די „אגו־דה" האָט אָפּגעהאַלטען איינינע „נצי־חונות", זי האָט דערווייל אַדורכגעפירט הוספות פאר אַ גאנצע רייהע כלי קודש, שוחטים און נאמנים. אָבער דער ביודזשעט גופא קען דער־ווייל נישט ווערען, די קהלה וועט דא־רום נישט קענען בעצאָהלען די פער־שירענע פערפליכטונגען און זי וועט צוליב דעם ליידען, צו וועלכען עס שטרעבט מן הסתמא, כדי זיין פּאָליטי־שען שטאַנדפונקט. פרנס לעה, פיינענדיג, אז אזוי ארום וועט ער קענען דיס־קרעדיטירען די אַלטע קהלה און די „אגודת" וועט דאָדורך אָבהאַלטען א נצחון ביי די נעכסטע קהלה־וואַהלען.

Serdeczne życzenia Kuzynostwu naszemu WĘGIER
z powodu urodzin SYNA
składają
Altmanowie i Gisserowie.

ZGUBIONO Książeczkę Powiatowej Kasy Chorych w Radomiu na imię Cecylji Ślązak, N-r 5644 którą się unieważnia.

LABORATORJUM
Chemiczno - Bakterjologiczne
Magistra Farmacji S. KAJLERA
PRZYJMUJE
analizy moczu, krwi, treści żołądka, plwociny i t d.
RADOM,
Żeromskiego 34.
(dawniej Lubelska)

— די — שענסטע **טאַפּעטען** צו זעהר ביליגע פרייזען קען מען נור בעקומען
אין דער לאַנג - יעהריגער פירמע
ש. שטיינמאַן
ראַדאם, לובלינער 21.

בעקאַנטמאַכונג.
דערמיט האָב איך דעם כבוד בעקאַנט צו מאכן די ג' קליענטעלע דאס די
„דרוקעריי" ד. שיינבוים
ראַדאם, רינעק 10
איז איבערגעטראָגען געוואָרען אויף
זשעראָמסקי (לובלינער) 9
אין הויף
אינטער דער פירמע
„רעקאָרד"
סערוויס אַנגענומען עלעגאַנט דרוק ארבעט
צו זעהר ביליגע פרייזען
100 וויזיט־קאַרטען פאר 2 זל.
מיט אכטונג
ד. שיינבוים.

מענער גימנאַזיע פון די יודישע קהלה אין קעלץ
מיט רעכט פון רעגירונגס - גימנאַזיעס.
די איינטריט'ס עקזאַמענס אין די קלאַסען פון B ביז די VII איינשליסליך, הויבען זיך אָן מאָנטאג דעם 26|I ד. י. 8 אזייגער פרי.
איינשרייבונגען נעמט אָן די קאַנצעלאַריע פון די גימנאַזיע
טאָג-טעגליך פון 8 אזייגער פרי ביז 2 נ. מ.
ביים איינשרייבען פאָדערט זיך א מטריקע און א פּאָקען צייגניס.
קעלץ, סטיצען 1931. די דירעקציע.

בעקאַנטמאַכונג.
די אלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מענער גימנאַזיע ביי די יודישע קהלה אין קעלץ, וואָס האָט געזאָלט פאָרקומען שבת 17|1 איז צוליב די קליינע צאָל אַנוועזענדע עלטערן — נישט צו שטאַנד געקומען און וועט פאָרקומען **שבת צונאָכטס** דעם 24|I אום 7½ אזייגער אָוועטנד אין לאָקאַל פון די יודישע קהלה מיט דעם זעלבען טאָג אָרדנונג.
מיר זענען וועגען דעם מודיע אלע עלטערן און סימפאַטיקער און בעטען אונבעדינגט צו קומען.
די פערוואַלטונג.

זונטאָג דעם 1 לוטי ה. י. 10 אזייגער אין דער פריה
דער ערשטער טערמין און 11 אין צווייטען טערמין קומט פאָר
אין לאָקאַל פון „עזרה"
אַ אלגעמיינע פערזאַמלונג
פון דער יודישער ספאָרט-געזעלשאַפט
„בר־כוכבא"
אלע מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען פינקטליך.
בעמערקונג: קיין בעזונדערע איינלאדונגען ווערן נישט ארויסגעשיקט.

Kino dźwiękowe „ŚWIT"
Dziś i dn. następnych
Wielkie polskie arcydzieło dźwiękowe p. t.
WIATR od MORZA
Nad program: doskonałe dodatki dźwiękowe.

Kino dźwiękowe CORSO
Dziś i dni następnych
Wielki film śpiewny mówiący
PŁONĄCE SERCA
Dodatki dźwiękowe

Kino dźwiękowe ODEON
Od 19 Stycznia r. b.
Wspaniały film dźwiękowy p. t.
POCHODNIA
w rolach głównych:
Laura la Plante i John Boles
—Nad— program *Dodatki dźwiękowe.*

Kino „Nowe Czary" Teatr
Dziś i dni następnych!
Dziewczyna z U.S.A.
w roli głównej: Anny Ondra
W SZPONACH AZJATÓW

Redaktor Ch. [illegible] Herc

Drukarnia Wyd. „Radomer Kelcer Leben" Radom Szwarlikowska 10.